

Nepos' *Life of Hannibal*—By Clause

Each line contains a verbal (verb or participle, explicit or implicit), unless the clause encompasses another clause, in which case the embedded clause begins a new line and is indented. When a clause is too long to fit on a single line, the remainder is right justified. Word groups are clustered whenever possible.

CHAPTER 1 (1) Hannibal, Hamilcaris fīlius, Karthāginiēnsis.

Sī vērum est,

quod nēmō dubitat,

ut populus Rōmānus omnēs gentēs virtūte superārit,

nōn est īnfitiandum

Hannibalem tantō praestitisse cēterōs imperātōrēs prūdentīā,

quantō populus Rōmānus antecēdat fortitūdine cūctās nātiōnēs.

(2) Nam quotiēscumque cum eō congressus est in Italiā,

semper discessit superior.

Quod nisi domī cīvium suōrum invidiā dēbilitātus esset,

Rōmānōs vidētur superāre potuisse.

Sed multōrum obrectātiō dēvīcit ūnīus virtūtem.

(3) Hīc autem, velut hērēditāte relictum, odium paternum
ergā Rōmānōs sīc cōservāvit,
ut prius animam quam id dēposuerit,
quī quidem,
cum patriā pulsus esset et aliēnārum opum indigēret,
numquam dēstiterit animō bellāre cum Rōmānīs.

CHAPTER 2 (1) Nam ut omittam Philippum,

quem absēns hostem reddidit Rōmānīs,
omnium iīs temporibus potentissimus rēx Antiochus fuit.
Hunc tantā cupiditāte incendit bellandī,
ut ūsque ā rubrō marī arma cōnātus sit
īferre Italiae.

(2) Ad quem cum lēgātī vēnissent Rōmānī,
quī dē ēius voluntāte explōrārent
darentque operam, cōsiliīs clandestīnīs,
ut Hannibalem in suspīciōnem rēgī addūcerent,

tamquam ab ipsīs corruptus alia atque antea sentiret,

neque id frustra fecissent

idque Hannibal comperisset

sequē ab interioribus consiliis segregari

vidisset,

tempore dato

adiit ad regem.

(3) Eique cum multa de fide sua et odio in Romanos commemorasset,

hoc adiunxit:

"Pater meus" inquit "Hamilcar

puerulo me,

utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens,

Karthagine Iovi optimo maximo hostias immolavit.

(4) Quae divina res dum conficiebatur,

quaesivit a me,

vellemne

secum in castra proficisci.

Id cum libenter accēpissē
atque ab eō petere
coepissē,
nē dubitāret
dūcere,
tum ille 'Faciam', inquit
'sī mihi fidem, quam postulō, dederis.'
Simul mē ad āram addūxit,
apud quam sacrificāre
īstituerat,
eamque
cēterīs remōtīs
tenentem iūrāre
iūssit
numquam mē in amīcitiā cum Rōmānīs fore.

(5) Id ego iūs iūrandum patrī datum ūsque ad hanc aetātem ita cōservāvī,
ut nēminī dubium esse
dēbeat,

quīn reliquō tempore eādē mente sim futūrus.

(6) Quārē,

sī quid amīcē dē Rōmānīs cōgitābis,

nōn imprūdentē fēceris,

sī mē cēlāris;

cum quidem bellum parābis,

tē ipsum frūstrāberis,

sī nōn mē in eō prīncipem posueris."

CHAPTER 3 (1) Hāc igitur,

quā dīximus,

aetāte cum patre in Hispāniam profectus est.

Cuius post obitum,

Hasdrubale imperātōre suffectō,

equitātuī omnī praefuit.

Hōc quoque interfectō,

exercitus summam imperiī ad eum dētulit.

Id Karthāginem dēlātum pūblicē comprobātum est.

(2) Sīc Hannibal,

minor quīnque et vīgintī annīs nātus

imperātor factus,

proximō trienniō omnēs gentēs Hispāniae bellō subēgit;

Saguntum, foederātam cīvitātem, vī expugnāvit;

trēs exercitūs māximōs comparāvit.

(3) Ex hīs ūnum in Āfricam mīsit,

alterum cum Hasdrubale frātre in Hispāniā relīquit,

tertium in Italiam sēcum dūxit.

Saltum P̄yrēnaeum trānsiit.

Quācumque iter fēcit,

cum omnibus incolīs cōnflīxit:

nēminem nisi victum dīmīsit.

(4) Ad Alpēs posteāquam vēnit,
quae Italiam ab Galliā sēiungunt,
quās nēmō umquam cum exercitū ante eum
praeter Herculem Grāium trānsierat,
quō factō is hodiē saltus Grāius appellātur,
Alpicōs cōnantēs prohibēre trānsitū
concīdit;
loca patefēcit,
itinera mūniit,
effēcit,
ut eā elephantus ōrnātus īre
posset,
quā antea ūnus homō inermis vix poterat
rēpere.
Hāc cōpiās trādūxit
in Italiamque pervēnit.

CHAPTER 4 (1) Cōnflīxerat apud Rhodanum cum P. Cornēliō Scīpiōne cōnsule
eumque pepulerat.

Cum hōc eōdem Clastidī apud Padum dēcernit
sauciumque inde ac fugātum dīmittit.

(2) Tertiō idem Scīpiō cum collēgā Tiberiō Longō apud Trebiam
adversus eum vēnit.

Cum hīs manum cōnseruit,
utrōsque prōflīgāvit.

Inde per Ligurēs Appennīnum trānsiit,
petēns Etrūriam.

(3) Hōc itinere adeō gravī morbō adficitur oculōrum,
ut postea numquam dextrō aequē bene ūsus sit.

Quā valētūdine cum etiam tum premerētur
lecticāque ferrētur,

C. Flāminium cōnsulem apud Trasumēnum cum exercitū īnsidiīs
circumventum occīdit,

neque multō post C. Centenium praetōrem cum dēlectā manū
saltūs occupantem.

Hinc in Āpuliam pervēnit.

(4) Ibi obviam eī vēnērunt duo cōsulēs, C. Terentius et L. Aemilius.

Utriusque exercitūs ūnō proeliō fugāvit,

Paulum cōsulem occīdit

et aliquot praetereā cōsulārēs, in hīs Cn. Servīlium Geminum,

quī superiōre annō fuerat cōsul.

CHAPTER 5 (1) Hāc pugnā pugnātā,

Rōmam profectus

nūllō resistente.

In propinquīs urbī montibus morātus est.

Cum aliquot ibi diēs castra habuisset

et Capuam reverterētur,

Q. Fabius Māximus, dictātor Rōmānus, in agrō Falernō eī sē obiēcit.

(2) Hīc,

clausus locōrum angustīs,

noctū sine ūllō dētrīmentō exercitūs sē expedīvit;

Fabiōque, callidissimō imperātōrī, dedit verba.

Namque,

obductā nocte,

sarmenta in cornibus iuencōrum dēligāta

incendit

ēiusque generis multitudinem magnam dispālātam

immīsit.

Quō repentinō obiectō vīsū

tantum terrōrem iniēcit exercituī Rōmānōrum,

ut ēgredī extrā vāllum

nēmō sit ausus.

(3) Hanc post rem gestam

nōn ita multīs diēbus M. Minucium Rūfum, magistrum equitum

parī ac dictātōrem imperiō, dolō prōductum in proelium,

fugāvit.

Ti. Semprōnium Gracchum, iterum cōsulem, in Lūcānīs absēns

in īnsidiās inductum

sustulit.

M. Claudium Marcellum, quīnquiēns cōnsulem, apud Venusiam parī modō
interfēcit.

(4) Longum est

omnia ēnumerāre proelia.

Quā rē hōc ūnum satis erit dictum,

ex quō intellegī possit,

quantus ille fuerit:

quamdiū in Italiā fuit, nēmō eī in aciē restitit,

nēmō adversus eum post Cannēsem pugnam in campō castra posuit.

CHAPTER 6 (1) Hinc invictus patriam dēfēsum revocātus,

bellum gessit adversus P. Scīpiōnem, filium ēius,

quem ipse prīmō a pud Rhodanum, iterum apud Padum,

tertiō apud Trebiam fugārat.

(2) Cum hōc,

exhaustīs iam patriae facultātibus,

cupīvit

impraesentiārum bellum compōnere,

quō valentior postea congregeretur.

In colloquium convenit;

condicionēs nōn convenērunt.

(3) Post id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem cōffixit:

pulsus — incredibile dictū — bīduō et duābus noctibus

Hadrūmētum pervēnit,

quod abest ab Zamā circiter mīlia passuum trecenta.

(4) In hāc fugā, Numidae,

quī simul cum eō ex aciē excesserant,

īnsidiātī sunt eī;

quōs nōn solum effūgit,

sed etiam ipsos oppressit.

Hadrūmētī reliquos ē fugā collēgit;

novis dilēctibus paucis diebus multos contrāxit.

CHAPTER 7 (1) Cum in apparandō ācerimē esset occupātus,

Karthāginiēnsēs bellum cum Rōmānīs composuērunt.

Ille nihilō sētius exercituī posteā praefuit

rēsque in Āfricā gessit ūsque ad P. Sulpiciū C. Aurēliū cōsulēs.

(2) Hīs enim magistrātibus

lēgātī Karthāginiēnsēs Rōmam vēnērunt,

quī senātuī populōque Rōmānō grātiās agerent,

quod cum iīs pācem fēcissent,

ob eamque rem corōnā aureā eōs dōnārent

simulque peterent,

ut obsidēs eōrum Fregellīs essent

captīvīque redderentur.

(3) īs ex senātūs cōsultō respōnsum est:

mūnus eōrum grātum acceptumque esse;

obsidēs, quō locō rogārent, futūrōs;

captīvōs nōn remissūrōs,

quod Hannibalem, cuius operā susceptum bellum foret,

inimīcissimum nōminī Rōmānō,

etiam nunc cum imperiō apud exercitum habērent
itemque frātrem eius Māgōnem.

(4) Hōc respōnsō Karthāginiēnsēs cōgnitō,
Hannibalem domum et Māgōnem revocārunt.

Hūc ut rediit,

rēx factus est,

postquam praetor fuerat annō secundō et vīcēsīmō.

Ut enim Rōmae cōsulēs,

sīc Karthāgine quotannīs annuī bīnī rēgēs creābantur.

(5) In eō magistrātū parī dīligentiā sē Hannibal praebuit,

ac fuerat in bellō.

Namque effēcit,

ex novīs vectīgālībus nōn solum ut esset pecūnia,

quae Rōmānīs ex foedere penderētur,

sed etiam superesset,

quae in aerariō repōnerētur.

(6) Deinde M. Claudiō L. Fūriō cōsulibus,

Rōmā lēgātī Karthāginem vērunt.

Hōs Hannibal ratus suī exposcendī grātiā missōs,

priusquam iīs senātus darētur,

nāvem ascendit clam

atque in Syriam ad Antiochum perfūgit.

(7) hāc rē palam factā

Poenī nāvēs duās,

quae eum comprehenderent,

sī possent

cōsequī,

miserunt,

bona eius publicarunt,

domum a fundamentis disiecerunt,

ipsum exsulem iudicarunt.

CHAPTER 8 (1) At Hannibal annō tertiō, postquam domō profūgerat,

L. Cornēliō Q. Minuciō cōsulibus,

cum quīnque nāvibus Āfricam accessit

in finibus Cŷrēnaeorum,

sī forte Karthāginiensēs ad bellum Antiochī spē fidūciāque indūcere
posset,

cui iam persuāserat,

ut cum exercitibus in Italiam proficīscerētur.

Hūc Māgōnem frātre[m] excīvit.

(2) Id ubi Poenī rēscīvērunt,

Māgōnem eādem, quā frātre[m], absentem affēcērunt poenā.

Illī,

dēspērātīs rēbus,

cum solvissent nāvēs

ac vēla ventīs dedissent,

Hannibal ad Antiochum pervēnit.

Dē Māgōnis interitū duplex memoria prōdita est.

Namque aliī naufragiō, aliī ā servulīs ipsīus interfectum eum

scrīptum reliquērunt.

(3) Antiochus autem,

sī tam in agendō bellō cōsiliīs eius pārere voluisset,
quam in suscipiendō īstituerat,
propius Tiberī quam Thermopylīs dē summā imperiī dīmicāset.
Quem etsī multa stultē cōnārī
vidēbat,
tamen nūllā dēseruit in rē.

(4) Praefuit paucīs nāvibus,

quās ex Syriā iūssus erat in Āsiam dūcere,
iisque adversus Rhodiōrum classem in Pamph̄yliō marī cōffixit.
Quō cum multitudīne adversāriōrum suī superārentur,
ipse,
quō cornū rem gessit,
fuit superior.

CHAPTER 9 (1) Antiochō fugātō,

verēns

nē dēderētur,

quod sine dubiō accidisset,

sī suī fēcisset potestātem,

Crētam ad Gortȳniōs vēnit,

ut ibi,

quō sē cōnferret,

cōnsiderāret.

(2) Vīdit autem vir omnium callidissimus in magnō sē fore perīculō,

nisi quid prōvīdisset, propter avāritiam Crētēnsium.

Magnam enim sēcum pecūniam portābat,

dē quā sciēbat

exīsse fāmam.

(3) Itaque capit tāle cōnsilium.

Amphorās complūrēs complet plumbō,

summās operit aurō et argentō.

Hās,

praesentibus prīncipibus,

dēpōnit in templō Diānae,

simulāns

sē suās fortūnās illōrum fideī crēdere.

Hīs in errōrem indūctīs,

statuās aēneās,

quās sēcum portābat,

omnī suā pecūniā complet

eāsque in prōpatulō domī abicit.

(4) Gortyniī templum magnā cūrā custōdiunt,

nōn tam ā cēterīs quam ab Hannibale,

nē ille,

īnscientibus iīs,

tolleret

sēcumque dūceret.

CHAPTER 10 (1) Sīc cōservātīs suīs rēbus,

Poenus,

illūsīs Crētēnsibus omnibus,

ad Prūsiam in Pontum pervēnit.

Apud quem eōdem animō fuit ergā Italiam

neque aliud quicquam ēgit quam rēgem armāvit

et exercuit adversus Rōmānōs.

(2) Quem cum vidēret

domesticīs opibus minus esse rōbustum,

conciliābat cēterōs rēgēs,

adiungēbat bellicōsās nātiōnēs.

Dissidēbat ab eō Pergamēnus rēx Eumenēs, Rōmānīs amīcissimus,

bellumque inter eōs gerēbātur et marī et terrā.

(3) sed utrobīque Eumenēs plūs valēbat propter Rōmānōrum societātem.

Quō magis cupiēbat

eum Hannibal opprimī;

quem sī remōvisset, faciōra sibi cētera fore arbitrābātur.

Ad hunc interficiendum tālem iniit ratiōnem.

(4) Classe paucīs diēbus erant dēcrētūrī.

Superābātur nāvium multitūdine;

dolō erat pugnandum,

cum pār nōn esset armīs.

Imperāvit

quam plūrimās venēnātās serpentēs vīvās colligī

eāsque in vāsa fictilia conicī.

(5) Hārum cum effēcisset magnam multitūdinem, diē ipsō,

quō factūrus erat nāvāle proelium,

classiārios convocat

īisque praecipit,

omnēs ut in ūnam Eumenis rēgis concurrant nāvem,

ā cēterīs tantum satis habeant sē dēfendere.

Id illōs facile serpentium multitūdine cōsecūtūrōs.

(6) Rēx autem in quā nāve veherētur, ut scīrent, sē factūrum.

Quem sī aut cēpissent

aut interfēcissent,
magnō iīs pollicētur praemiō fore.

CHAPTER 11 (1) Tālī cohortātiōne mīlitum factā,

classis ab utrīsque in proelium dēdūcitur.

Quārum aciē cōstitūtā,

priusquam signum pugnae darētur,

Hannibal,

ut palam faceret suīs,

quō locō Eumenēs esset,

tabellārium in scaphā cum cādūceō mittit.

(2) Quī ubi ad nāvēs adversāriōrum pervēnit

epistulamque ostendēs,

sē rēgem professus est quaerere,

statim ad Eumenem dēductus est,

quod nēmō dubitābat,

quīn aliquid dē pāce esset scrīptum.

Tabellārius,

ducis nāve dēclārātā suīs,
eōdem,
unde erat ēgressus,
sē recēpit.

(3) At Eumenēs,

solūtā epistolā,
nihil in eā repperit,
nisi quae ad irrīdendum eum pertinērent.
Cuius etsī causam mīrābātur
neque reperiēbat,
tamen proelium statim committere
nōn dubitāvit.

(4) Hōrum in concursū Bīthyniī Hannibalis praeceptō ūiversī

nāvem Eumenis adoriuntur.

Quōrum vim rēx cum sustinēre
nōn posset,
fugā salūtem petiit;
quam cōsecūtus nōn esset,

nisi intrā sua praesidia sē recēpisset,
quae in proximō lītore erant conlocāta.

(5) Reliquae Pergamēnae nāvēs

cum adversāriōs premerent ācrius,
repente in eās vāsa fictilia,
dē quibus suprā mentiōnem fēcimus,
conicī

coepta sunt.

Quae iacta initiō rīsum pugnantibus concitārunt,
neque,

quā rē id fieret,

poterat

intellegī.

(6) Postquam autem nāvēs suās opplētās cōspexērunt serpentibus,

novā rē perterritī,

cum,

quid potissimum vītārent,

nōn vidērent,

puppēs vertērunt

sēque ad sua castra nautica rettulērunt.

(7) Sic Hannibal cōnsiliō arma Pergamēnōrum superāvit,

neque tum solum, sed saepe aliās pedestribus cōpiīs parī prūdentīā

pepulit adversāriōs.

CHAPTER 12 (1) Quae dum in Āsia geruntur,

accidit cāsū,

ut lēgātī Prūsiae Rōmae apud T. Quinctium Flāminīnum cōsulārem

cēnārent,

atque ibi dē Hannibale mentiōne factā,

ex iīs ūnus dīceret

eum in Prūsiae rēgnō esse.

(2) Id posterō diē Flāminīnus senātuī dētulit.

Patrēs cōnscrīptī,

quī

Hannibale vīvō

numquam sē sine īnsidiīs futūrōs
existimārent,
lēgātōs in Bīthŷniam mīsērunt,
in iīs Flāminīnum,
quī ab rēge peterent,
nē inimīcissimum suum sēcum
habēret
sibique dēderet.
(3) Hīs Prūsias negāre
ausus nōn est:
illud recūsāvit,
nē id ā sē fierī
postulārent,
quod adversus iūs hospitīi esset:
ipsī,
sī possent,
comprehenderent;

locum,

ubi esset,

facile inventūrōs.

Hannibal enim ūnō locō sē tenēbat, in castellō,

quod eī ā rēge datum erat mūnerī,

idque sīc aedificārat,

ut in omnibus partibus aedificiī exitūs habēret,

scīlicet verēns,

nē ūsū venīret,

quod accidit.

(4) Hūc cum lēgātī Rōmānōrum vēnissent

ac multitudine domum eīus circumdedissent,

puer,

ab iānuā prōspiciēns,

Hannibalī dīxit

plūrēs praeter cōnsuetudinē armātōs appārere.

Quī imperāvit eī,

ut omnēs forēs aedificiī circumīret
ac properē sibi nūntiāret,
num eōdem modō undique obsidērētur.

(5) Puer cum celeriter,

quid esset,

renūntiāssset

omnīsque exitūs occupātōs ostendisset,

sēnsit id nōn fortuītō factum,

sed sē petī

neque sibi diūtius vītam esse retinendam.

Quam nē aliēnō arbitriō dīmitteret,

memor prīstinārum virtūtum, venēnum, quod semper sēcum habēre

cōnsuērat,

sūmpsit.

CHAPTER 13 (1) Sīc vir fortissimus,

multīs variīsque perfūctus labōribus,

annō acquiēvit septuāgēsīmō.

Quibus cōsulibus interierit,

nōn convēnit.

Namque Atticus M. Claudiō Marcellō Q. Fabiō Labeōne cōsulibus mortuum

in Annālī suō scrīptum relīquit,

at Polybius L. Aemiliō Paulō Cn. Baebiō Tamphilō,

Sulpicius autem Blithō P. Cornēliō Cethēgō M. Baebiō Tamphilō.

(2) Atque hīc tantus vir tantīsque bellīs districtus

nōn nihil temporis tribuit litterīs.

Namque aliquot ēius librī sunt,

Graecō sermōne cōfectī,

in iīs ad Rhodiōs dē Cn. Manliū Volsōnis in Āsiā rēbus gestīs.

(3) Huius bellī gesta multī memoriae prōdidērunt,

sed ex iīs duo,

quī cum eō in castrīs fuērunt

simulque vixērunt,

quam diū fortūna passa est,

Silēnus et Sōsylus Lacedaemonius.

Atque hōc Sōsylō Hannibal litterārum Graecārum ūsus est doctōre.

(4) Sed nōs tempus est huius librī facere finem

et Rōmānōrum explicāre imperātōrēs,

quō facilius,

collātis utrōrumque factis,

quī virī praeferendī sint,

possit

iūdicārī.